

Zondag 25 september 2022

Blaricum aan Tafel in de Dorpskerk (II)

Volg mij

Voorganger: ds. Jurjen Zeilstra

Inleiding

Er zijn in de evangeliën twee roepingsverhalen van een tollenaar, die sprekend op elkaar lijken. In het Lucasevangelie gaat het om 'Levi'. Bij Matteüs is het 'Matteüs'.¹ Misschien zijn er twee namen voor dezelfde persoon. De radicale wending die volgt op het woord van Jezus heeft velen verbaasd en gefascineerd. Maar er was ook direct al kritiek. Het thema in deze tweede dienst in de serie Blaricum aan Tafel in de Dorpskerk is: Volg mij.

¹ Vgl. Matteüs 9, 9-13, Marcus 2, 13-17 en Lucas 15, 1-2.

Schriftlezing Oude Testament: Jesaja 55

Schriftlezing Brieven: Hebreeën 9, 1-10

Schriftlezing Evangelie: Lucas 5, 27-32

Prediking

Gemeente van Christus,

waar het in het evangelie gaat over een feestmaal, is er eigenlijk altijd wel een spanning tussen feesten en vasten. Gods waarheden op het spoor zijn kan volgens sommigen niet zonder soberheid, zich onthouden van genoegens en een kluizenaars- of pelgrimsbestaan. En daar zit wat in. Wie het wereldse wil relativeren, kan er goed aan doen zich terug te trekken. Maar de kardinale tekst, die ook het verhaal dat wij gelezen hebben fundeert, is deze:

Jezus zei: ‘U kunt toch niet verlangen dat de bruiloftsgasten vasten zolang de bruidegom bij hen is?’²

Het wonderlijke, in ieder geval verbazen zich de farizeeërs en schriftgeleerden daarover en zij ergeren zich daaraan, is dat Jezus, direct nadat hij tollenaar Levi tot navolging heeft geroepen, aan diezelfde Levi kennelijk toestaat om een feestje te bouwen, ‘een feestje te gooien’ zeg je tegenwoordig met een fraai amerikanisme,³ sterker nog, het wordt volgens Lucas een groot feestmaal en het toppunt is dat Jezus zichzelf laat uitnodigen en aan tafel gaat zitten met de tollenaarsvrienden. En je mag aannemen, dat ze daar niet met sombere gezichten slechts een beetje water drinken en een droog broodje hebben gegeten, maar dat het er vrolijk aan toe is gegaan met veel wijn en lekker eten. Is zo’n tafel wel gepast, in het huis van Levi, die zich immers zojuist heeft ‘bekeerd’? Is zo’n vrolijke tafel gepast in onze Dorpskerk, hier in Blaricum in 2022?

Jezus *zag* de tollenaar. Het is opmerkelijk dat Lucas dit zo nadrukkelijk meldt, en dat waar het in wezen tussen Jezus en Levi om gaat, dat dit het *zien* van Jezus is. De tollenaar Levi werd door Jezus gezien. Een dergelijk zien is niet zomaar kijken. Het is een vorm van kijkend doorgronden tot op de bodem van je ziel. Jezus is begaan met de tollenaar Levi die hij ziet. Wat is hier aan de hand?

Jezus ziet een tollenaar in zijn tolhuis. Dat is de context van zijn leven. Dit is een fort dat een fuik is geworden. U weet, tollenaars in Palestina waren niet erg populair. Zij hadden zich aan de Romeinse bezetters als vrije ondernemers beschikbaar gesteld als belastingophalers. Die belastingen, die werden geheven op goederen, voedselwaren, slaven en op belangrijke punten langs de wegen, werden door de Romeinen verpacht. De tollenaar garandeerde de overheid een bepaald totaalbedrag en moest zelf zijn best maar doen om dat van zijn volksgenoten ook werkelijk binnen te krijgen. Viel het tegen, dan was hij zelf de klos. Viel het mee, of wist hij op allerlei slimme manieren zijn eigen winstmarges te vergroten, dan was hij ‘spekkoper’, figuurlijk gesproken dan, want hij bleef natuurlijk wel jood.

Nu kun je natuurlijk stellen dat er gewoon tollenaars moesten zijn, net zo goed als dat geen overheid kan zonder een effectief systeem van belastingen, een of andere vorm van belastingdienst is van alle tijden, ‘leuker kunnen we het niet maken.’ Maar dat zo’n tollenaar op het beslissende moment in Palestina in de tijd van Jezus het heft in eigen handen had, maakte hem tegelijk rijk én kwetsbaar. Hij was een vooraanstaande persoon en op hetzelfde moment gehaat. De tollenaarspraktijk was gewoon vragen om verdachtmakingen met

² Lucas 5,34, parallel: Marcus 2,19; Matteüs 9,15.

³ Jongeren geven geen feestje meer, zij gooien er een: ‘to throw a party’.

betrekking tot excessieve zelfverrijking. Omdat het Romeinse belastingsysteem op gespannen voet stond met bijbelse voorschriften spaarden ook de farizeeën hun kritiek niet. Door hun zakelijke contacten met de overheid stonden tollenaars als Romeinenvrienden te boek. Kortom, Levi en zijn vrienden hadden een slecht imago. Hoe ben je in zo'n rol terecht gekomen?

Maar Jezus ziet Levi en doorgrond hem. En dan moet er iets zijn gebeurd en dat heeft geen enkele evangelist kunnen vastleggen.⁴ Lucas schrijft: [Jezus] zei tegen hem: 'Volg mij!' Levi stond op, liet alles achter en volgde Hem.

Wat betekent dit? Kennelijk niet dat Levi alles uit zijn handen liet vallen of meteen zijn geld begon uit te delen aan de armen. Immers, direct daarop, in vers 29 is sprake van een groot feestmaal dat Levi in zijn huis voor Jezus en voor Levi's vrienden aanrichtte. Voor Lucas is navolging van Christus, een keuze die wordt geleid door het verstand, de wil en het gevoel. Het gaat om een houding en een prioriteit, een overtuiging en een zekere onafhankelijkheid waar het gaat om het oordeel van de mensen, in het besef dat 'de bruidegom' aanwezig is, dat is de Godsgezant die om navolging vraagt, de prioriteit van de Godsrijk van vrede en recht.

In de vroege kerk moet de roeping van Levi een belangrijk verhaal zijn geweest.⁵ Kiezen voor Christus kon radicaal zijn en er zullen zeker gelovigen zijn geweest die hun aardse bezittingen opgaven, Maar dat kan in de praktijk voor de meeste mensen niet het geval zijn geweest. Wat het wel betekende was Christus en zijn kerk dienen met je bezit. Maar dat hoefde niet met sombere gezichten en met karige tafels van water en droog brood. Dat mocht en dat kon ook met gastvrijheid en feest. Er viel immers werkelijk iets te vieren als iemand was bevrijd van een vastgelopen leven. De morrende farizeeërs worden door Lucas weggezet als de Israëlieten in de woestijn, die na de bevrijding uit Egypte niet ophielden met mopperen. En Jezus verdedigt zijn feestvieren met tollenaars en zondaars door erop te wijzen dat hij immers niet gekomen is voor diegenen die al bij voorbaat perfect tevreden zijn over zichzelf. Jezus ziet en doorgrondt hen die beseffen dat zij, ook al zijn zij rijk in de ogen van mensen, veel te verwachten hebben van de komst van Gods Koninkrijk in deze wereld.

Ineens duikt aan het eind van dit gedeelte in de kritiek van de farizeeërs het begrip 'zondaars' op. Dat is een woord met een beladen geschiedenis, waarmee wij vandaag de dag maar moeilijk uit de voeten kunnen, laat staan onszelf op een zinvolle manier mee identificeren. Mij helpt het om te beseffen dat 'zondigen' in het Grieks betekent: je doel missen.⁶ Jezelf tot zondaars rekenen betekent dan: beseffen dat je tekort schiet. Zoals zelfs de beste boogschutter beseft niet altijd de roos te raken, doen mensen er goed aan zich te realiseren dat zij, zelf met de beste bedoelingen, hun doel kunnen missen. Dat hoeft niet altijd een moreel falen te zijn, ook al kan dit ook een rol spelen.

Wat zag Jezus in Levi? Wij weten het niet. De evangelist vertelt het niet. Maar uit de reactie van Levi mag je afleiden, dat hij zich door Jezus met zijn oproep in zijn hart geraakt voelde. Kennelijk miste Levi als tollenaar zijn doel in het leven en was Jezus in staat hem los te

⁴ Op schitterende wijze heeft Carravagio (1571-1610) de bekering van Levi geschilderd, of eigenlijk is het een scène vlak daaraan voorafgaand. Levi zit gebogen over zijn boeken en zijn geld. Levi is helemaal verdiept in geldzaken. Jezus ziet hem, wijst hem aan, terwijl hij zegt: Volg mij! De spanning in het schilderij is dat de schilder het aan de kijker laat, zich voor te stellen wat daarop volgt.

⁵ Vgl. Bovon, F., *Evangelisch-Katholischer Kommentar zum Neuen Testament*, III/1, *Das Evangelium nach Lukas (Lk 1,1-9,50)*, Neukirchen-Vluyn 1989, 252-259.

⁶ Grieks: 'ha-martanoo', dat is (vanwege de alpha privans): 'niet het doel treffen', waarbij 'martanoo' (zonder die berovende a) juist 'het doel raken' betekent.

trekken uit de groef die hem ongelukkig maakte en had verwijderd van God en het goede van het leven.

Van tijd tot tijd kunnen wij lijken op Levi, verloren in ons eigen geobsedeerd zijn, verdwaald in onze eigen eenzijdigheid. Dan komt het erop aan dat wij gezien worden. Het komt erop aan dat wij de stem willen horen die tot ons hart wil doordringen. In het profetenboek Jesaja horen wij het roepen van een vreemde marktkoopman. Hij roept van drinken en van eten, zonder dat het geld kost. Dit is de grote nodiging van Jesaja. Het bijzondere van deze woorden is dat er een rechtstreeks appèl vanuit gaat en een onbevangen beroep op Gods onmetelijke ontferming. Voor ballingen is er een thuiskomen in vrede. Voor van het goede leven vervreemde ontheemden is er een thuiskomen in veiligheid en ruimte. Mensen die zichzelf in het leven verloren, worden gevonden in Gods liefde.

Wie was Levi ten diepste? Wie was Jezus? In de Hebreeënbrief wordt de betekenis van deze Jezus geduid in termen van de tempeldienst. Vorige week hoorden we over de tafel der toonbroden, de tafel van de aanwezigheid Gods, die stond in het heilige tussen de ark met de leefregels van God in het allerheiligste aan de ene kant en aan de andere kant het volk in de voorhof. In de Hebreeënbrief wordt Jezus gezien als de bemiddelende hogepriester voor altijd. Door hem te volgen krijgen onvolmaakte mensen toegang tot het Godsgeheim. Dat mogen wij samen aan tafel vieren met blijdschap. Ook wij worden geroepen tot verzoening, gastvrijheid en naastenliefde, herschapen in het licht van een God die ziet dat het goed is. Amen.

Uitzending en zegen

Wanneer u van hier gaat, naar huis of waar dan ook heen, weet het gezegende mensen te zijn. Als Jezus zegt 'Volg mij!' is die oproep ook tot ons gericht. Als wij daarna niet alleen ons huis, maar ook ons hart en ons leven openen voor Hem, mogen wij opstaan voor een feest waarin ons verdriet niet wordt vergeten, maar behartigd.

De genade van Jezus Christus,
de liefde van God,
de verbondenheid met de heilige Geest is met jullie allemaal.

Afbeelding: Roeping van Matteüs (Levi), Carravagio, olie op canvas, 1600.

